

АНАЛІЗ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЛИТОВСЬКО-МОСКОВСЬКІ УГОДИ 70–80-х рр. XIV ст.

Дослідження присвячене джерелознавчому аналізу актових матеріалів, що стосуються політичних і дипломатичних стосунків між Великим князівством Литовським і Московським князівством останньої чверті XIV ст.

Як відомо, багато подій вітчизняної історії XIV ст. реконструюються із значними труднощами, або й цілком гіпотетично, з огляду на стан джерельної бази. Це стосується й історії Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ), до складу якого з другої половини століття входила більшість українських етнічних територій. Так, збереглися лише скупі згадки в опису архіву Посольського приказу 1626 р. про три угоди між ВКЛ, точніше, окремими репрезентантами правлячої в ньому династії, і великим князем (далі – в. князь) московським Дмитром Івановичем. Видається, втім, що досі інформативні можливості цього джерела були використані недостатньо; це й обумовило усталення в історіографії низки хибних або недостатньо обґрунтованих висновків щодо чинності, датування і ймовірного змісту цих актів. Тому звернення до даного сюжету видається цілком виправданим.

Варто нагадати, яким чином відомості про згадані угоди було введено до наукового обігу. Тривалий час була знана єдина пам'ятка литовсько-московських відносин цієї доби: «докончание» 1372 р. (частина дослідників датувала її 1371 р.), що збереглося в московському великокнязівському архіві. Лише 1947 р. Л. Черепнін вказав на існування інших документів, що, за його припущенням, були вивезені з Москви поляками на початку XVII ст. Інформація про ці матеріали містилася в копійній книзі, створеній за правління Івана III; в свою чергу, відомості про зміст цієї книги увійшли до згаданого опису. В ньому згадані:

1) «грамота великого князя Дмитрея Ивановича и великие княгини Ульяны Ольгердовны, докончанье о женитве великого князя Ягайла Ольгердовича, женитися ему у великого князя Дмитрея Ивановича на дочери, а великому князю Дмитрею Ивановичю дочь свою за него дати, а ему, великому князю Ягайлу, быти вь их воле и креститися в православную веру, и крестьянство свое объявити во все люди»;

2) «грамота докончальная великого князя Дмитрея Ивановича и брата ево, князя Володимера Одреевича, с великим князем Одреем Олгердовичем. Да тут же грамота докончальная великого князя Одрея Ольгердовича с великим князем Володимером Одреевичем, а князь Володимер кончал за брата своего, за князя Дмитрея Ивановича, а которого году, и того ни в одной грамоте не объявилось»;

3) «докончальная грамота великого князя Дмитрея Ивановича и брата его, князя Володимера Одреевича, с великим князем Ягайлом и з братьею ево, и со князем Скиригайлом и со князем Карибутом; и против того другая грамота великого князя Ягайла и братьи ево, Скиригайла и Карибута, как они докончали и целовали крест великому князю Дмитрею Ивановичю и брату ево, князю Володимеру Одреевичю, и их детем, лета 6902-го году»¹.

Варто зазначити, що сам дослідник торкнувся цього питання досить побіжно. Не піддаючи сумніву факту чинності даних угод, Л.Черепнін датував договір Йогайли (Ягайла) з Дмитром Московським 1384 р. і вважав її мотивом (з боку Москви) «широкі плани» боротьби проти татар з литовською допомогою². Шлях зближенню з Йогайлою, на його думку, проклала угода Дмитра Ивановича і Володимира Андрійовича з Андрієм Ольгердовичем; отже, її треба віднести «до того самого часу, до 1374–1375 рр.»³. Як впливає з наведеного контексту, це датування є явною похибкою: натомість мали б стояти цифри «1384–1385». В I томі фундаментальної праці Черепніна «Русские феодальные архивы XIV–XV в.» ця похибка виправлена⁴. З якихось причин Л.Черепнін не приділив уваги згадці того ж опису про «список з грамоты докончальные Якгайлова с великим князем Дмитреем Ивановичем»⁵.

Російський історик з еміграції О.Соловійов угоду Уляни Олександрівни датував 1384 р. «чи дещо раніше»⁶. Ю.Бегунов відносив договір Андрія Ольгердовича з московськими князями до 1377 р.⁷

Чи не найбільшу увагу згаданим угодам приділив І.Греков, не вдаючись, однак, до спроб їхньої верифікації. Він надав їм одне з ключових місць у побудові власної концепції тогочасної історії Центрально-Східної Європи. Стрижневим елементом цієї конструкції є теза про існування і життєвість в правлячих колах як «Великого княжіння Володимирського» (тобто великоруської політичної системи), так і Литовсько-Руської держави, так званої «общерусской программы». Угоду Андрія Ольгердовича Греков датував 1381 р., полемізуючи при цьому як з Ю.Бегуновим, так і з Л. Черепніним⁸; проте заперечення дати «1374–1375 рр.» було цілком зайве, оскільки маємо справу з явною похибкою, давно виправленою самим Черепніним. Договір же з Москвою Йогайли і його братів Греков вважав за можливе визначити як «особое, едва ли не союзное соглашение» «на базе признания жизненности общерусской программы» за провідної ролі Дмитра Івановича⁹.

Ф.Шабульдо, в основному поділяючи погляди І.Грекова, погодився з ним і в питанні про датування угод з московськими князями Андрія Ольгердовича і Йогайли з братами¹⁰.

Обережніший підхід до цієї проблеми запропонувала Г.Хорошкевич: зміст угоди Йогайли з Москвою, на її думку, важко реконструювати, зокрема, щодо наявності зобов'язання прийняти християнство¹¹.

Втім, в багатьох працях погляди Л.Черепніна і І.Грекова були прийняті беззастережно. Вони зустріли довіру і з боку польських дослідників, зокрема, С.М.Кучинського¹², Г.Ловмянського¹³. Показово, що це значною мірою стосується не лише представників «підрадянської» історіографії, а й істориків-емігрантів: Г.Пашкевича, О.Галецького¹⁴.

Вже в наш час вважає за можливе погодитися з датуванням угоди Уляни Олександрівни з Дмитром Московським 1384 р. відомий візантолог І. Шевченко. (Втім, дивує його твердження, ні-

бито йдеться про текст угоди, тоді як знайдено лише згадку про її копію; сина ж Уляни Йогайлу чомусь названо її «пасинком») ¹⁵.

Як бачимо, досить обережні висновки Л. Черепніна пізніше отримали статус не історіографічного, а вірогідного історичного факту. Це легко пояснюється бажанням суттєво зміцнити джерельне підґрунтя деяких апіорних історіософських схем; проте проблема верифікації згаданих висновків залишається, як і раніше, відкритою.

Видається логічним розпочати аналіз з актів, пов'язаних з іменем Андрія Ольгердовича. Найперше, що звертає на себе увагу – згадка про дві (sic!) «докончальні» грамоти. За канонами тодішньої дипломатії, у випадку ратифікування угоди обома сторонами одна з грамот, скріплена печатками і хрестоцілуванням, мусила зберігатися в Москві, друга ж, аналогічно завірена, – в Полоцьку. Щоправда, в московських архівах збереглися «протівні» московсько-тверських, московсько-рязанських угод ¹⁶, внаслідок вивезення документів з Твері і Рязані після втрати ними незалежності; проте у випадку з Полоцьком подібне пояснення відпадає.

Згадка про те, що в Москві знаходилися обидві грамоти, засвідчує: йдеться не про довершену угоду і навіть не про прелімінарний акт, а про проект угоди, яка з тих чи інших причин так і не була укладена. (Можна припустити, що договір стався під час перебування Андрія Ольгердовича в Москві, тобто в 1378–1381 рр.; в цьому випадку «його» примірник теоретично міг залишитися там. Тоді доведеться визнати, що угода була укладена ним в якості князя-вигнанця, що саме по собі істотно девальвує її значення. Крім того, якщо Андрій Ольгердович, повертаючись до Полоцька, не визнав за потрібне забрати цей документ, останній, цілком очевидно, важив у його очах небагато.

Якби ж йшлося не про оригінал, а про копію («список») полоцького примірника, залишену в Москві, це мало бути зазначено; наприклад, саме так, очевидно, слід розуміти повідомлення все того ж опису про угоду Альгірдаса (Ольгерда) з Іваном Івановичем московським: «Тетратка, а в ней писаны списки з докончальныя грамоты великого князя Ивана Ивановича с великим князем Ольгердом и з братом ево, со князем Кестутьем, да тут

же против того и Ольгердова грамота докончалная к великому князю Ивану Ивановичю»¹⁷.

Це викликає нове питання, щоправда, не суто історичного, а історіографічного плану: яким чином міг не звернути на згадану обставину увагу, бодай не згадати про це, фахівець такого рівня, як Л. Черепнін? Мушу зізнатися, що відповіді на це питання не маю.

Б.Флоря припустив, що йдеться про дві угоди Андрія Ольгердовича з Москвою, але не аргументував свої думки¹⁸. Втім, ця гіпотеза лише заплутує справу, хоча й відкинути її беззастережно не можна.

Досліджуваний текст містить ще два цікаві моменти. Перший з них стосується титулування Андрія Ольгердовича «в. князем». Тракувати це як свідчення про плани колишнього полоцького князя і відповідно намір Москви сприяти їх реалізації було б цілком безпідставно. В XIV і навіть першій половині XV ст. титулується «великими» ціла низка литовсько-руських удільних князів: Витаутас (Вітовт), що на той час ще не займав вільнюського столу, Швітрігайла (Свидригайло), що вже давно втратив його, Скіргайла (Скиргайло), який ніколи не був князем, і навіть Любартас (Любарт), який взагалі не виявляв претензій на це¹⁹.

Існує і важливіша обставина, що, як мінімум, ставить під сумнів поширене пояснення причин конфлікту Андрія з Йогайлою в 1377 р. як боротьби за великокнязівський стіл. Варто приділити належну увагу факту, на який вказав Ю. Вольф: перші п'ятеро синів Альгірдаса (від Марії Вітебської) відомі лише під християнськими іменами; інші ж семеро (від Уляни Тверської) всі мають і литовські, тобто поганські, імена²⁰. До 1345 р. Альгірдас був удільним князем в Крєві і Вітебську; з Уляною Олександрівною ж він одружився в 1349 р.²¹, тобто вже після здійсненого ним і Кястутісом (Кейстутом) перевороту і здобуття вільнюського столу. Звертає на себе увагу здогад, згідно з яким в. князь литовський неодмінно мусив бути поганином²²; це й зумовило хрещення (і прийняття схими) Альгірдаса лише напередодні смерті. Тоді є цілком зрозумілим, чому старші сини Альгірдаса, можливо, і взагалі не мали поганських імен: їхній батько тоді

навряд чи плекав реальні надії стати в майбутньому в князем і передати цей титул комусь із нащадків.

Якщо виходити з вищевикладеного, Андрій Ольгердович не міг претендувати на те, щоб стати в князем, і розумів це. Крім того, на заваді таким намірам став би і Кястутіс: адже в перші роки по смерті Альгірдаса він діяв згідно з волею брата, задовольняючись роллю молодшого партнера у вільнюсько-тракайській «діархії». Нема жодних вказівок і на те, щоб Андрій в 1377 р. чи будь-коли пізніше користувався істотною підтримкою десь за межами Полоцької землі; найстарший серед синів Альгірдаса явно був позбавлений тієї харизми, що була притаманна наймолодшому – Швітрігайлі.

Отже, титулування Андрія Ольгердовича «в. князем» не дає підстав ані для реконструкції змісту проекту угоди, ані для її датування.

Друга обставина полягає в тому, що в другій грамоті Володимир Андрійович Серпуховський виступає і від імені свого двоюрідного брата, Дмитра Івановича Московського. Витлумачити цей факт досить важко: остання поїздка Дмитра до Орди відбулася в 1371 р., і немає жодних підстав припускати, що Андрій ще за життя Альгірдаса, під час загострення литовсько-московських відносин вступив у контакти з ворогами свого батька. Взагалі, до речі, немає свідчень на користь поширеного уявлення, нібито Андрій Ольгердович був речником «православної» (чи «руської») партії у ВКЛ або послідовно дотримувався про-московської орієнтації.

Навряд чи обґрунтований здогад Л. Черепніна, що угода Андрія з Москвою «накресливала шлях до зближення з Ягайлом»²³ (що сталося, на думку вченого, в 1384 р.). Ніщо не свідчить про те, щоб колись близькість Москви (чи будь-кого) до Андрія Ольгердовича могла слугувати доброю рекомендацією в очах Ягайли. Відтак і ця спроба датувати досліджувані акти є надто сумнівною.

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

– грамоти, згадані в опису Посольського приказу 1626 р., найімовірніше, являють собою не угоду (чи дві угоди) і не прелімінарний акт між Андрієм Ольгердовичем і московськими князями, а лише нератифікований проект договору;

– зробити вірогідні висновки щодо його змісту, принаймні з огляду на нинішній стан джерельної бази, не видається можливим;

– так само немає вагомих підстав датувати цей проект докладніше, як проміжком часу з кінця 1377 (швидше з 1378) до початку 1387 р., тобто між першим і другим позбавленням Андрія Ольгердовича його уділу – Полоцька; видається, однак, більш правдоподібним, що він постав під час перебування цього князя в Москві, тобто в 1378–1381 рр.

При аналізі документів, у яких контрагентами московських князів виступають Ягайла, Скіргайла і Карібутас (Корибут) (троє старших синів Альгірдаса від Уляни Олександрівни), як і в попередньому випадку, звертає на себе увагу перш за все наявність в московському архіві обох грамот. Очевидно, можливе лише одне пояснення цього факту: йдеться також не більше ніж про проект угоди, яка так і не була остаточно укладена і затверджена.

Опис грамот не дає достатніх підстав для реконструкції їхнього змісту. Щоправда, Л.Черепнін, І.Греков, а за ними й інші дослідники пов'язували цю «угоду» з преліминарним актом Уляни Олександрівни з Дмитром московським щодо хрещення і одруження Ягайли. Виключити цього не можна, так само, втім, як і довести; нижче ми ще повернемося до даного питання.

Особливістю актів, про які йдеться, є, на відміну від решти, наявність датування. Втім, безумовно довіряти вказаній даті, вважаю, немає підстав: в опису вказаний «6902» (1394 р.), що повністю виключено (Дмитра Московського тоді вже давно не було серед живих, а Ягайла став також і польським королем, а не тільки в. князем). Можна припустити, як це зробив Л. Черепнін, а за ним інші дослідники, що знак «900» помилково стоїть замість «90», а «800» – пропущений; це не виглядає неймовірним, проте ставитися до подібного здогаду слід обережно. (Користуючись нагодою, висловлюю щирю вдячність доценту Дніпропетровського Національного університету Віктору Івановичу Воронову за консультацію, люб'язно надану при написанні цієї частини праці). Зрештою, не виключене помилкове означення

дати і в оригінальних документах; в даному ж випадку маємо справу навіть не з копією угоди, а із згадкою про цю копію.

Впадає у вічі, що в згаданих грамотах йдеться про «цілування хреста» Ягайлою і його братами. Проте до прийняття католицизму в лютому 1386 р. Ягайла не сповідував християнство, принаймні публічно. Вважати інакше означало б припустити, що прелімінарний акт Уляни Олександрівни з Дмитром Московським був укладений раніше і частково виконаний. Наскільки мені відомо, ніхто з дослідників даної проблеми не взяв на себе сміливість стверджувати останнє. Таким чином, маємо ще один аргумент проти чинності досліджуваної угоди; не могла вона бути укладена і після хрещення Ягайли в 1386 р., про що свідчить його титулування.

«Цілувати хреста» Ягайла, Скіргайла і Карібутас мали не лише Дмитру Івановичу Московському і Володимирі Андрійовичу Серпуховському, а й їхнім дітям. Робити з цього якісь далекосяжні висновки щодо ймовірного змісту проекту угоди немає підстав. Це лише унаочнює і без того відомі факти: Ягайла на той час був ще неодружений; про дітей Скіргайли звісток у джерелах не збереглося; правдоподібно, що ще не був одружений (з дочкою Олега Івановича Рязанського Анастасією) чи принаймні не мав дітей і Карібутас.

На думку ж О.Соловйова, ця обставина, в купі з відсутністю згадки про хрестоцілування Дмитром Московським, свідчить, що «у втраченій угоді йшлося про васальну спадкову залежність литовських князів» від останнього²⁴, тобто це був своєрідний оммаж. Проте цілування хреста московськими володарями в угодах не тільки з Тверрю чи Рязанню, а й власними удільними князями є обов'язковим елементом²⁵. Припущення ж, що Ягайла в 1384 р. чи будь-коли ще міг погодитися на статус, нижчий порівняно з Володимиром Серпуховським, є повним абсурдом.

До того ж не можна надавати великої ваги стислим виразам опису, в яких йдеться про ті чи інші документи, і вважати їх мало не викладом змісту актів. Адже поряд згадані, між іншим, «грамота докончалная великого князя Василья Васильевича, по которой целовал крест брату своему, князю Михаилу Одреевичю», «грамота докончалная великого князя Василья Васи-

льевича, по котрій целовал крест брату своєму, князю Ивану Одреевичю», і навіть «грамота докончална великого князя Василья Васильевича, по котрій целовал крест брату своєму, князю Ивану Одреевичю, и за детей своих»²⁶. Якщо йти за логікою О.Соловйова, доведеться припустити, що Василь II не тільки визнає в угодах з удільними князями – Михайлом Андрійовичем Верейсько-Білозерським та Иваном Андрійовичем Можайським – свою нерівноправність; йдеться ще й про «васальну спадкову залежність» московських в. князів від останнього!

Якщо абстрагуватися від дати, запропонованої Л. Черепніним за даними опису 1626 р., і спробувати датувати проект за вказаними вище ознаками, матимемо наступну картину. Він не міг постати пізніше початку 1386 р.; нижню межу встановити значно складніше, але, швидше за все, нею є вересень 1380 р. Період тимчасового усунення Ягайли з вільнюського столу Кястутісом (1 листопада 1381 – 12 червня 1382 рр.) виключати не можна: хоча перший і володів тоді лише Кревом і Вітебськом, але, як вже зазначалося вище, це не було перешкодою для титулування «в. князем»; принаймні, для цього було значно більше підстав, аніж у випадку з Андрієм Ольгердовичем.

Перейдемо тепер до єдиного документу, зміст якого в загальних рисах відомий нам, тобто до угоди матері Йогойли з Дмитром Московським. Оскільки в Москві зберігалася єдина така грамота, є підстави гадати, що вже йдеться не про незатверджений проект. Як зазначалося, це був прелімінарний акт, який не отримав логічного продовження.

Варті уваги, однак, зафіксовані в ньому далекосяжні плани Москви: одруження Йогойли з дочкою Дмитра Івановича, публічне хрещення в православну віру і визнання залежності від московського в. князя («быти въ их воле»). Необхідно зауважити, що такий ретельний виклад змісту документу є майже безпрецедентним для опису 1626 р.: серед згадок про більше ніж 90 угод (або їхніх копій) московських в. князів середини XIV – початку XVI ст. маємо лише один такий приклад – щодо угоди Василя II зі вже згаданим Иваном Андрійовичем Можайським²⁷. (Цікаво також, що в іншій, недатованій угоді між ними «князь Иван Одреевич посту-

пился ему (Василеві II. – *В.В.*) Смоленска»²⁸. Проте подібне його розпорядження долею цього міста абсолютно виключене, не кажучи вже про те, що Москва захопила Смоленськ лише в 1514 р., за правління Василя III; ще О. Зімін фактично визнав непоясненість цієї «загадкової згадки»²⁹. Згадую про це задля того, щоб ще раз наголосити на необґрунтованості беззастережної довіри до інформації, яка міститься в аналізованому джерелі).

Повернемось, однак, до прелімінарної угоди Уляни Олександрівни. Чи є підстави пов'язувати цей договір з проектом угоди Йогайли з Московою і, зокрема, припускати можливість його датування 1384 р.?

Докладний аналіз цієї проблеми планується викласти в окремій розвідці; тому дозволю собі обмежитися лише коротким викладом отриманих висновків. Можна впевнено твердити, що датування угоди Уляни Олександрівни з Московою 1384 р., та й взагалі часом після повернення Йогайли на вільнюський стіл (червень 1382 р.) виключене. Перемога в боротьбі з Кястутісом поклала край «дуалізму» у ВКЛ, надзвичайно посиливши Йогайлу. В цих умовах укладення від його імені нерівноправної угоди з Московою, істотно послабленою завданням Тохтамишем погромом (26 серпня 1382 р.), виглядає абсолютно неймовірним. До того ж це нічого не давало литовсько-руському господареві: адже допомоги проти його головних тодішніх ворогів – Ордену і Витаутаса – Дмитро Московський надати не міг.

Поява подібного документу була можлива лише за край критичних обставин. Пошук останніх не залишає вибору: може йти лише про час відсторонення Йогайли від верховної влади. В такому разі угода Уляни Олександрівни з Московою мала бути спрямована, так чи інакше, проти Кястутіса, в чому немає нічого неймовірного: адже прагнення до послаблення ВКЛ, зокрема шляхом підтримування Гедиміновичів-«аутсайдерів», було постійним імперативом московської політики.

Відомо, що на межі липня-серпня 1382 р. в якості умови визнання влади Йогайли Жемайтія виставила присягу останнього на вірність поганській релігії. Оскільки після цього жемайти приєдналися до Кястутіса, Йогайла, очевидно, не дав такої обі-

цянки. Це може свідчити на користь існування в той час згаданої прелімінарної угоди; укладення її Уляною Олександрівною може пояснюватися більшою свободою дій, яку вона, ймовірно, мала тоді в порівнянні зі своїми синами. Після ж опанування Ягайлою влади у ВКЛ про виконання умов цієї угоди, природно, не могло бути й мови.

Що ж до проекту угоди Ягайли і його братів з московськими князями, то він постав, ймовірно, після цих подій (не виключено, що й в 1384 р.). Втім, оскільки зміст його невідомий, будь-які обґрунтовані судження стосовно датування цього документу неможливі³⁰.

Таким чином, пропонуються наступні висновки:

– прелімінарна угода Уляни Олександрівни з Дмитром Московським, з огляду на її зміст, могла постати лише між листопадом 1381 і червнем 1382 рр.;

– документи, в яких виступає в. князь Йогайла з братами, являють собою незатверджений проект угоди; останній, найімовірніше, виходив від Москви;

– для реконструювання змісту цього проекту не існує жодних вагомих підстав; те саме стосується і часу його постановня.

Звісно, вирішення цієї проблеми, за нинішнього стану джерельної бази, може бути лише гіпотетичним. Видається, однак, що воно узгоджується з відомими фактами, як мінімум, не гірше, аніж усталена точка зору. Принаймні, якщо ця спроба дасть поштовх до зацікавленого обговорення піднятих питань, автор вважатиме своє завдання виконаним.

1. Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV – XVI вв. – М.; Л., 1950. – С. 460; Черепнин Л.В. Договорные и духовные грамоты Дмитрия Донского как источник для изучения политической истории Великого княжества Московского // Ист. зап. – М., 1947. – Т. 24. – С. 225 – 266. 248 – 249; Черепнин Л.В. Русские феодальные архивы XIV – XV вв. – М.; Л., 1948. – Ч. 1. – С. 50–51.

2. Черепнин Л.В. Договорные и духовные грамоты Дмитрия Донского как источник для изучения политической истории Великого княжества Московского // Ист. зап. – М., 1947. – Т. 24. – С. 242.

3. Там же. – С. 250.
4. Черепнин Л.В. Русские феодальные архивы XIV – XV вв. – М.;Л., 1948. – Ч. 1. – С. 51.
5. Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV – XVI вв. – М.; Л., 1950. – С. 460.
6. Соловьев А.В. Автор «Задонщины» и его политические идеи // Труды отдела древнерусской литературы. – М.; Л., 1958. – Т. XIV. – С. 187.
7. Бегунов Ю.К. Об исторической основе «Сказания о Мамаевом побоище» // «Слово о полку Игореве» и памятники Куликовского цикла. – М.;Л., 1966.– С. 477 – 523; Греков И.Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды (на рубеже XIV–XV вв.).– М., 1975. – С. 139 – 140;
8. Греков И.Б. Восточная Европа и упадок Золотой Орды. – С. 140.
9. Греков И.Б. Место Куликовской битвы в политической жизни Восточной Европы конца XIV в. // Куликовская битва: Сб. ст. – М., 1980.– С. 113 –141; Греков И.Б., Шахмагонов Ф.Ф. Мир истории: Русские земли в XIII –XV в. – М., 1986. – С. 213 – 214.
10. Шабульдо Ф.М. Земли Юго-Западной Руси в составе Великого княжества Литовского. – К., 1987. – С. 132 – 134.
11. Хорошкевич Г.Л. Політичні наслідки Куликовської битви // Український історичний журнал. – 1980.– № 9.– С. 46 – 57.
12. Kuczyński S.M. Rozbiór krytyczny roku 1385 «Dziejów polskich» Jana Długosza // Studia źródłoznawcze. – Т. III. – Poznań, 1958. – S. 225.
13. Ловмянский Х. Русско-литовские отношения в XIV – XV вв. // Феодальная Россия во всемирно-историческом процессе: Сб. ст., посвященный Л.В.Черепнину. – М., 1972. – С. 274.
14. Halecki O. Jadwiga Andegaweńska i kształtowanie się Europy Środkowowschodniej. – Kraków, 2000. – S. 130 – 132.
15. Шевченко І. Україна між Сходом і Заходом: нариси з історії культури до початку XVIII ст. – Львів, 2001. – С. 91.
16. Духовные и договорные грамоты великих и удельных князей XIV – XVI вв. – М.; Л., 1950. – № 59, 63, 76, 79.
17. Там же. – С. 460.
18. Флоря Б.Н. Литва и Русь перед битвой на Куликовом поле // Куликовская битва. – С. 162.
19. Грамоты великих князей литовских с 1390 по 1569 год / Под ред. В. Антоновича и К. Козловского. – К., 1868. – № 5. – С. 9; Грамоты XIV ст.

(Пам'ятки української мови). – К., 1974. – № 19. – С. 38, № 37. – С. 70; Українські грамоти XV ст. (Пам'ятки української мови). – К., 1965. – № 11. – С. 38; Барбашев А. Витовт и его политика до Грюнвальденской битвы (1410 г.). – СПб., 1885. – С. 138–139.

20. Wolff J. Ród Gedimina. Dodatki i poprawki do dzieł hr.K.Stadnickiego «Synowie Gedymina», «Olgiert i Kiejstut» i «Bracia Władysława Jagiełły». – Kraków, 1886. – S. 84 – 85.

21. Полное собрание русских летописей. – Рогожский летописец. – Пг., 1922. – Т. XV. – Вып. 1. – Стб. 59.

22. Wolff J. Ród Gedimina. Dodatki i poprawki do dzieł hr.K.Stadnickiego «Synowie Gedymina», «Olgiert i Kiejstut» i «Bracia Władysława Jagiełły». – Krakow, 1886. – S. 84 – 85;

23. Ibid. – S. 105;

24. Соловьев А. В. Автор «Задонщины» и его политические идеи // Труды отдела древнерусской литературы. – М; Л., 1958. – Т. XIV. – С. 187.

25. Духовные и договорные грамоты. – № 2, 5, 11, 14, 16, 18 та ін.

26. Там же. – С. 464

27. Там же. – С. 464.

28. Там же. – С. 463.

29. Smolka St. Kiejstut i Jagiełło / Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie. Wydział: filologiczny i historyczno-filozoficzny. – 1889. – Т. VII. – S. 149 – 155.

29. Зимин А. А. Витязь на распутье: Феодальная война в России XV в. – М., 1991. – С. 90.

30. Smolka St. Kiejstut i Jagiełło / Вказ. праця.

V. Vasylenko

THE ANALYSIS OF DATA ABOUT LITHUANIAN-MOSCOW COVENANTS OF 70-80-s OF THE XIV c.

The research addresses the source study analysis of official papers concerning political and diplomatic relations between the Great principality Lithuanian and Moscow principality in the last quarter of the XIV c.

